הפרשה בקצרה

עיני פרשת השבוע בבהירות ובתמציתיות

שתי הלכות ביום
לימוד חוצה גבולות

לרפואת רחמים בן אסתר, לרפואת רחל ציון בת אודיה, לעילוי נשמת לאה מרים בת נחמיה ע"ה

פרשת וישלח

עניני הפרשה: הכנות יעקב לפגישתו עם עשיו • שליחת מתנות לעשיו • מאבק יעקב במלאך • פגישת יעקב ועשיו • לקיחת דינה לבית שכם • הליכת יעקב ומשפחתו לבית אל • ברכת ה' ליעקב • לידת בנימין ופטירת רחל • פטירת יצחק • תולדות עשיו ויושבי שעיר

• **הכנות יעקב לפגישתו עם עשיו:** לאחר שעזב יעקב את בית לבן בדרכו לחזור לבית יצחק אביו שבחברון, חשש שעשיו עדיין כועס עליו בגלל הברכות ורוצה להורגו, ולכן שלח מלאכים שיאמרו לעשיו שהתגורר עד עתה עם לבן כאדם שהוא גר מחוץ לארצו, ולא נעשה שר וחשוב, ואף הרכוש שיש לו הוא בעלי חיים בלבד, שאינם 'מטל השמים' ולא 'משמני הארץ' שבהם ברך אותו יצחק, וכיון שלא התקיימו בו ברכותיו של יצחק אין לו לשנוא אותו מחמתן, ויאמרו לו ששלחם כדי להודיעו שהוא בא אליו כשלבו שלם עמו ומבקש את אהבתו.

אמנם מלאכים אלו חזרו ואמרו לו שאף לאחר שאמרו לעשיו את דבריו עודנו עומד בשנאתו ליעקב. כיון שהבין יעקב שעשיו מתכוון להלחם בו, הבין עצמו לשלשה דברים: **א.** התכונן למלחמה בעשיו, ולשם כך חילק את העם אשר איתו לשתי מחנות, כדי שאם יבוא עשיו וילחם בו - ישיב לו מלחמה, ובינתיים אנשי המחנה השני יברחו. **ב.** התפלל לה' והזכיר את ההבטחות שהבטיח לו ה' שישמרנו וייטיב לו, ואמנם כיון שכבר היטיב לו ה' בכך שבהליכתו ללבן היה לבדו ועתה גדל והיה לשתי מחנות, חשש שהתמעטו זכויותיו, וכן חשש שחטא ומחמת כן אינו ראוי לקיום ההבטחות, ואף על פי כן התפלל לה' שיצילנו מיד עשיו אחיו. **ג.** שלח מתנות לעשיו אחיו כדי לפייסו.

• **שליחת מתנות לעשיו:** כיון שרצה יעקב לפייס את עשיו על ידי מתנות של בעלי חיים, שלח אותם באופן שייראו מרובים וישביעו את עיניו של עשיו הרשע. שלח יעקב מאתיים עיזים ועשרים תיישים, מאתיים רחלים ועשרים אֵילִים, שלשים גמלים מיניקות ושלשים גמלים זכרים, ארבעים פרות ועשרה פרים, עשרים אתונות ועשרה עיירים. חילק יעקב את כל בעלי החיים הללו לעדרים, ושלח כל מין בפני עצמו עם קבוצה מעבדיו, באופן שבין עדר לעדר יהיה מרחק של ראיית עין, כך שבזמן שמגיע עדר אחד לעשיו, לא יראה עדיין את העדר הבא אחריו, ומתוך כך יתהה על ריבוי המתנות, ותשבע עינו.

ציוה יעקב על כל קבוצה מעבדיו שהוליכו כל עדר שכאשר יפגשו את עשיו יאמרו לו שהם שייכים לעבדו יעקב, וזו מתנה לאדונו עשיו, וגם יעקב עצמו בא אחריהם. וקיוה יעקב שעל ידי מתנות אלו יתרצה עשיו לבטל את רוגזו עליו, ויתפייס עמו.

ארגון 'שתי הלכות ביום' שולח מידי יום עשרות אלפי הודעות מייל המכילות תוכן תורני, בכ-40 מסלולי לימוד שונים, המתאימים לכל אחד ואחת.
לפרטים והצטרפות הכנסו לאתר 'שתי הלכות ביום', או כתבו לנו: office@2halachot.org

ניתן לרכוש מגוון ספרי קודש מבוארים מבית 'שתי הלכות ביום': נ"ך מבואר, פלא יועץ בעריכה מחודשת, 'קדשינו במצוותיך' - תרי"ג מצוות מבוארות, חוברות שמירת הלשון.
לרכישה הכנסו לאתר 'שתי הלכות ביום', או כתבו לנו: sfarim@2halachot.org

• **מאבק יעקב במלאך:** באותו לילה, לאחר ששלח את המנחה לעשיו, רצה יעקב לחצות עם כל משפחתו את נחל יבוק, עשה עצמו כגשר משני צידי הנחל והעביר את רחל ולאה, בלהה וזלפה, ואת אחד עשר השבטים שכבר נולדו [ואת דינה הטמין בתיבה, כדי שלא יראנה עשיו הרשע וירצה לישא אותה], וכן העביר את כל רכושו לעבר השני של הנחל. לאחר מכן נזכר יעקב ששכח במקום חנייתו שמעבר לנחל כלים קטנים וחזר ליטלם. כאשר היה יעקב לבדו מעבר לנחל פגש בו מלאך שהיה שרו של עשיו ונאבק עמו, וכשראה המלאך שאינו יכול לנצח את יעקב נגע בכף ירכו והסיר את קולית הירך של יעקב ממקום חיבורה, אמנם במאבק עצמו ניצחו יעקב, ובעלות השחר הוצרך המלאך לבקש מיעקב שישלחנו כיון שעליו לעלות למרום ולומר שירה לפני ה', אך יעקב סירב לשלחו עד שיודה ויסכים שהברכות שבירכו יצחק ישארו אצלו, ולא יוכל עשיו לערער עליהם. בתחילה ביקש המלאך מיעקב שישלחנו כעת והבטיחו שכאשר יגיע לבית אל וה' יתגלה אליו ויברך אותו - יבוא גם המלאך ויודה לו על הברכות, אך יעקב לא הסכים ואמר לו שיעשה כן עתה. הוכרח המלאך להסכים לכך, ואמר לו שעתיד ה' להחליף את שמו, ופירוש ההחלפה יהיה שלא יקראוהו עוד בשם 'יעקב', שבאו אליו הברכות בעקבה ובמרמה, אלא יקרא שמו 'ישראל', לשון שררה וגילוי פנים, כי נלחם עם מלאך ועם אנשים, שהם לבן ועשיו, וניצח אותם. אמנם כששאלו יעקב לשמו השיב לו כי אין למלאכים שמות קבועים, אלא שמותיהם משתנים לפי השליחות שהם עושים באותו זמן, והודה המלאך ליעקב על הברכות.

קרא יעקב את שם המקום 'פניאל', כי ראה את המלאך פנים אל פנים וניצל ממנו. כאשר זרחה השמש ויצא מאותו מקום היה יעקב עדיין צולע מחמת קעקוע כף הירך שנגרם לו על ידי המלאך, אך מיד אחר כך התרפא מצליעתו, וזכר לאותו דבר ציותה התורה שלא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה שבבהמות ובחיות טהורות, כי באותו מקום פגע המלאך ביעקב.

• **פגישת יעקב ועשיו :** כאשר התקרבו יעקב ועשיו זה לזה, ראה יעקב שעשיו בא עם ארבע מאות איש והבין שכוונתו להלחם בו, ולכן הוא עבר ראשון לפני כולם, כדי שבו ילחם עשיו ראשון, והוסיף וחילק את משפחתו באופן שמיד אחריו היו בלהה וזלפה וילדיהן, אחריהם לאה וילדיה, ואחרונים היו רחל ויוסף, אחרון אחרון חביב. כשהתקרב לעשיו השתחווה לו יעקב שבע פעמים, ועל ידי השתחוויות מרובות אלו התגלגלו רחמיו של עשיו על יעקב, רץ לקראתו וחבקו ונשקו, ובכו שניהם.

ראה עשיו את הנשים והילדים ושאל את יעקב מי הם, והשיב לו יעקב שהם ילדיו. וניגשו תחילה בלהה וזלפה עם ילדיהן והשתחוו לעשיו, ואחריהם לאה וילדיה והשתחוו, ואחריהם נגש יוסף - ועמד לפני רחל אמו, כיון שהיתה יפת תואר ורצה להסתירה מעיניו של עשיו - והשתחוו.

שאל עשיו את יעקב לשם מה שלח לו את כל המתנות שהביאו לו עבדיו, והשיב לו יעקב ששלחם כדי למצוא חן בעיניו. בתחילה סירב עשיו לקבל את המתנות ואמר שיש לו ממון מרובה, יותר מכפי צרכו, ומסכים הוא שישאר ליעקב מה שבידו [ובכך הודה לו על הברכות שבירכו יצחק, שישארו ברשות יעקב]. אך יעקב הפציר בו ואמר לו שגם לו עצמו יש את כל צרכו, וראוי שיקבל ממנו את המתנות כיון שראיית פניו של עשיו חשובה בעיניו כראיית פני המלאך של עשיו שראהו קודם לכן, וכמתנה על כך שהתפייס למחול על הברכות שנטל ממנו יעקב, והתרצה עשיו ליטול את המתנות.

הציע עשיו ליעקב שילך עמו וילווה אותו אף שהליכה זו תהיה איטית יותר, אך יעקב לא רצה שעשיו ילך עמו ולכן הסביר לו שילדיו צעירים עדיין, והצאן והבקר מטופלים בעולליהם, ומתוך כך עליהם ללכת לאט, והציע לעשיו שהוא ילך לפניו, ולאחר זמן יבוא אל עשיו להר שעיר, ואמר כן כיון שחשב בלבו שאם עשיו עדיין חושב לעשות לו רעה, בודאי יחכה שיבוא יעקב לשעיר, ובאמת לא הלך לשם

[ויתקיימו דברי יעקב בזמן ביאת המשיח, שיעלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשיו]. חזר עשיו והציע שישאיר עם יעקב מקצת מאנשיו, אך יעקב סירב גם לכך, ואמר לעשיו שלא יעשה לו טובה זו, שאינו זקוק לה כלל. הלך עשיו לדרכו, לשעיר, ויעקב המשיך עד למקום קרוב יותר, בנה לו בית ועשה סוכות למקנהו, וקרא את שם המקום 'סוכות', ושהה שם כשנה וחצי.

• **לקיחת דינה לבית שכם:** לאחר שהייתו של יעקב ב'סוכות', הלך לעיר שכם שבארץ ישראל, והגיע לשם כשהוא שלם בגופו, כי התרפא מצליעתו, שלם בממונו, שלא נחסר מרכושו מחמת המתנות ששלח לעשיו, ושלם בתורתו, שלא שכח ממנה כלום בהיותו בבית לבן. נשיא שכם היה אדם ששמו חמור, וקנה ממנו יעקב את חלקת השדה שהקים שם את אהלו במאה מעות. בנה שם יעקב מזבח וקראו 'אל אלהי ישראל', כלומר, ה', שהוא האל, הוא האלהים שלי, ששמי ישראל, וקראו כן כדי לזכור על ידו את כל הניסים שעשה עמו ה'.

בהיותם בשכם יצאה דינה לראות בבנות הארץ, ובהיותה בחוץ ראה אותה שכם בנו של חמור נשיא הארץ, לקחה לביתו לישא אותה בעל כרחה, פיתה אותה בדבריו להסכים להנשא לו, וביקש שכם מחמור אביו שירצה את משפחתה של דינה שיתנו לו אותה מרצונם לאשה. אף ששמע יעקב שטימא שכם את דינה שתק והמתין שיחזרו בניו בערב, ואז בא גם חמור יחד עם בנו שכם לדבר עם יעקב ועם בניו שיתרצו להשיא את דינה לשכם, וכששמעו בני יעקב את הדבר התעצבו וכעסו על הדבר, אך נהגו בחכמה ולא הראו את מחשבתם האמיתית. הציעו להם שכם וחמור שיתנו את דינה לשכם, וכן יתערבו על ידי נישואים בכל יושבי הארץ, יסחרו עם יושבי הארץ ויהיו לתושביה הקבועים, וכן הסכימו לתת להם ממון רב ומתנות גדולות תמורת נישואי דינה. בני יעקב התחכמו והשיבו להם שאינם יכולים לתת את ביתם לאדם ערל, כיון שזו חרפה במשפחתם, ואם רצונם בנישואי דינה לשכם, וכן שבני משפחת יעקב יתחתנו עם כל יושבי הארץ, עליהם למול את כל בני העיר, ואז יקבעו את מושבם בארץ הזו, יתחתנו עמהם, ויהיו לעם אחד. חמור ושכם הסכימו לתנאי זה, ואף שכנעו את כל בני עירם שהדבר כדאי להם, וכל אנשי העיר מלו את עצמם. ביום השלישי למילתם, כאשר היו כל בני העיר כואבים, הלכו שמעון ולוי מדעת עצמם - ללא שהתייעצו עם יעקב אביהם - והרגו את כל אנשי העיר, הרגו את חמור ושכם, לקחו את דינה ויצאו. לאחר מכן בזזו בני יעקב את כל רכוש העיר, ולקחו בשבי את הנשים והטף שבעיר. יעקב הקפיד על כך וחשש שמחמת מלחמה זו יתאספו כל האומות שבארץ כנען ויכו אותו ואת משפחתו, ושמעון ולוי השיבו לו שעשו כן כיון שנהגו בדינה מנהג הפקר.

• **הליכת יעקב ומשפחתו לבית אל:** לאחר מעשה זה עם דינה התגלה ה' ליעקב ואמר לו שצרה זו באה עליו כיון שאיחר לקיים את נדרו שנדר בשעה שברח מעשיו, שיקים בבית אל מזבח לה'. קרא יעקב לבני ביתו שיסירו את העבודות הזרות שיש בידם משלל העיר שכם, יטהרו את עצמם מעבודה זרה זו, ויחליפו בגדיהם מחשש שיש בבגדים בגד של עבודה זרה, ויבואו עמו לבית אל להקים מזבח לה' ולהודות לו על כך שהצילו מכל צרותיו והיה עמו בדרך שהלך בה. כאשר נסעו יעקב ומשפחתו משכם הפיל ה' פחד על כל העמים שסביבם, ולא רדפו אחריהם לנקום בהם על כך שהרגו את כל יושבי שכם. כשהגיעו לבית אל הקים שם יעקב מזבח וקרא למקום 'אל בית אל', כלומר, ה' מגלה את שכינתו בבית אל [וכאילו אמר 'האל בבית אל']. בהיותם בבית אל מתה דבורה מינקת רבקה, לאחר שנשלחה על ידי רבקה לפדן ארם לקרוא ליעקב שיחזור לביתו, ונקברה במישור שלמרגלות ההר שבראשו היתה בית אל, ונקרא אותו מישור 'אלון בכות'.

• **ברכת ה' ליעקב:** באותו זמן נפטרה גם רבקה אמו של יעקב, והתגלה אליו ה' לברכו בברכת אבלים, ואמר לו שלא יקרא עוד שמו 'יעקב', המרמז על מארב ועקבה, אלא 'ישראל', המרמז על שררה ונגידות. ברכו ה' שיפרה וירבה,

ויצאו ממנו מלכים, ומכח ברכה זו נולד בנימין, שממנו יצאו שני מלכים, שאול ואיש בושת. וכן בירכו ה' שיצאו ממנו מנשה ואפרים, שאף שהם בני יוסף הרי הם נמנים במנין השבטים, והבטיחו שיתן לו ולזרעו את ארץ כנען, שהבטיח לאברהם ויצחק. הקים יעקב מצבת אבן באותו מקום, ניסך עליה יין ויצק עליה שמן, וקרא למקום שהתגלה אליו ה' 'בית אל'.

• **לידת בנימין ופטירת רחל:** בשעה שנסעו מבית אל בדרכם לאפרת, הקשתה רחל ללדת, ובישרה לה המיילדת שנולד לה בן נוסף, ובשעת מיתתה קראה את שמו 'בן אוני', כלומר בן שנולד לי בצער, ויעקב קרא לו 'בנימין', כמו 'בן ימין', כיון שהוא היחיד שנולד בארץ ישראל שהיא שוכנת דרומית לארם נהריים, שמשם בא יעקב, והדרום מכונה בלשון הקודש בשם 'ימין'. באותו זמן נאמר ליעקב בנבואה שיקבור את רחל על אם הדרך, כדי שכאשר יגלו ישראל מארצם יוכלו להתפלל על קברה (רש"י מח, ז), ובנה יעקב מצבה על קברה.

• **תולדות יעקב ופטירת יצחק:** באותו זמן ששכן יעקב בארץ ישראל, קודם שהגיע לחברון ליצחק אביו, העביר את מטתו שהיתה בקביעות באהל רחל, לאהל בלהה שפחתה. ראובן בן לאה קינא את קנאת אמו, שנראית שפחת רחל חשובה יותר מלאה אמו, והעביר את מטתו של יעקב לאהל אמו לאה.

עם לידתו של בנימין הושלמו שנים עשר שבטי י-ה ונמנו בתורה: בני לאה: ראובן הבכור [ובאותו זמן היה בכור לירש פי שנים, לעבוד בבית המקדש, ולהיות נמנה ראשון], שמעון, לוי, יהודה, יששכר, זבולון. בני רחל: יוסף ובנימין. בני בלהה: דן ונפתלי. בני זלפה: גד ואשר.

כשהיה יעקב בן מאה ועשרים שנה נפטר יצחק אביו בהיותו בן מאה ושמונים שנה, וקברו אותו עשיו ויעקב במערת המכפלה [והיה זה שתים עשרה שנה לפני מכירת יוסף, המובאת בפרשה הבאה].

• **תולדות עשיו:** [קודם שיפרש הכתוב את ישוב יעקב ותולדותיו בדרך ארוכה, מפרש הוא בדרך קצרה את ישוב עשיו ותולדותיו (רש"י ל"ז, א)]. עשיו נשא שלש נשים, **א.** עָדָה בַּת אֵילוֹן הַחִתִּי [וכונתה לעיל 'בשמת בת אילון', על שם שהיתה מקטירה בשמים לעבודה זרה], ובנה היה אליפז, ובניו היו תֵּימָן, אוֹמָר, צְפוֹ, גַּעְתָּם, קְנַז, קֹרַח וַעֲמָלֵק. **ב.** אָהֳלִיבָמָה בַּת עֲנָה בַּת צִבְעוֹן הַחִוִּי [ולעיל כונתה 'יהודית', כי רצה עשיו להטעות את יצחק אביו כאילו היא כופרת בעבודה זרה], ובניה היו יעוש, יעלם וקורח. **ג.** בָּשְׂמַת בַּת יִשְׁמָעֵאל [והיא מכונה להלן 'מחלת', ללמד שהנושא אשה מוחלים לו על כל עוונותיו, ואף היא כשנישאה נמחלו עוונותיה], ובנה היה רעואל, ובניו היו נַחַת, זֶרַח, שַׁמָּה וּמִזָּה. ושמות אלופי עשיו, **א.** אַלּוּף תִּמְנָע, **ב.** אַלּוּף עַלְוָה, **ג.** אַלּוּף יְתֵת, **ד.** אַלּוּף אָהֳלִיבָמָה, **ה.** אַלּוּף אֵלָה, **ו.** אַלּוּף פִּינֹן, **ז.** אַלּוּף קְנַז, **ח.** אַלּוּף תֵּימָן, **ט.** אַלּוּף מִבְצָר. **י.** אַלּוּף מַגְדִּיאֵל, **יא.** אַלּוּף עִירָם.

כיון שהיה רכושם של יעקב ושל עשיו גדול מאד, ולא הספיק המרעה לכל בהמותיהם, לא יכלו שניהם לדור באותה ארץ, ועשיו נטל את כל משפחתו וכל רכושו, עזב את ארץ כנען, והלך להר שעיר לגור שם.

בני שעיר החורי שישבו בארץ לפני שהגיע לשם עשיו הם: **א.** לוֹטָן [ובניו: חוֹרִי, הֵימָם, וְתִמְנָע]. **ב.** שׁוֹבָל [ובניו: עַלְוָן, מָנַחַת, עֵיבָל, שְׁפוֹ וְאוֹנָם]. **ג.** צִבְעוֹן [ובניו: אַיָּה וַעֲנָה]. **ד.** עֲנָה [ובניו: דִּשׁוֹן וְאָהֳלִיבָמָה]. **ה.** דִּשׁוֹן [ובניו: חֶמְדָּן, אֶשְׁבָּן, יִתְרָן וּכְרָן]. **ו.** אֵצֶר [ובניו: בִּלְהָן, זַעֲוָן וַעֲקָן]. **ז.** דִּישָׁן [ובניו: עוּץ וַאֲרָן].

בארץ אדום מלכו שמונה מלכים קודם שהתחילו למלוך מלכי ישראל: **א.** בֶּלַע בֶּן בְּעוֹר, מהעיר דִּנְהָבָה. **ב.** יוֹבָב בֶּן זֶרַח, מהעיר בָּצְרָה שבארץ מואב. **ג.** חֻשָׁם מֵאֶרֶץ הַתֵּימָנִי. **ד.** הֲדַד בֶּן בְּדַד מהעיר עֲוִית. **ה.** שַׂמְלָה מִמַּשְׂרֵקָה. **ו.** שָׁאוּל מֵרְחֹבוֹת הַנָּהָר. **ז.** בַּעַל חָנָן בֶּן עַכְבּוֹר. **ח.** הֲדַד מהעיר פָּעוּ, וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ מְהֵיטַבְאֵל בַּת מַטְרֵד בַּת מֵי זָהָב: